

dr hab. inż. Piotr Kwiatkiewicz, prof. UAM
Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM
Zakład Studiów nad Bezpieczeństwem
Ul. Uniwersytetu Poznańskiego 5
61-614 Poznań

Poznań, dnia 1 listopada 2023 r.

Recenzja dysertacji doktorskiej mgr Anny Kardasz - Gefert pt. *System bezpieczeństwa ekologicznego Polski w zakresie ochrony powietrza*, napisanej pod kierunkiem dr hab. Jerzego Stańczyka, prof. WAT przy wsparciu promotora pomocniczego dr Oktawii Jurgilewicz na Wydziale Bezpieczeństwa, Logistyki i Zarządzania Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie.

Przedmiotem recenzji jest szczegółowa ocena, czy rozprawa spełnia warunki określone art.187 ust.1 i 3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2020, poz. 85 ze zm.). Wynikającym z nadmienionego aktu prawnego wymogiem jest, by rozprawa doktorska przygotowana pod opieką promotora dr hab. Jerzego Stańczyka, prof. WAT stanowiła oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazała ogólną wiedzę teoretyczną kandydatki w danej dyscyplinie naukowej, a także umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Niniejszą recenzję napisano kładąc akcent na przytoczone wymogi.

Tytuł pracy:

Samo sformułowanie "System bezpieczeństwa ekologicznego Polski w zakresie ochrony powietrza " jest odpowiednie i adekwatne dla dysertacji w zakresie nauk o bezpieczeństwie. Odpowiada standardom akademickim i naukowym w zakresie tytułów prac naukowych. Jest zwięzły i precyzyjnie określa główny obszar badawczy pracy, którym jest analiza bezpieczeństwa ekologicznego w Polsce, a tym samym i zdrowie mieszkańców kraju.

Oceniając merytorycznie trafność wyboru, należałoby wyróżnić i wyeksponować następujące jego walory:

- precyzyjność: jak wspomniano, jasno pozwala na jednoznaczne określenie zakresu badań. Skupienie się na "systemie bezpieczeństwa ekologicznego" w obszarze precyzyjnie zawężonym do „ochrony powietrza w Polsce” wskazuje na analizę czynników i determinantów układu uwarunkowań odpowiedzialnych za ochronę środowiska naturalnego w Polsce, a dotyczącym przeciwdziałaniu emisji niepożądanych zanieczyszczeń.

- aktualność: temat dotyczący problemu zanieczyszczenia atmosfery jest jednym z najczęściej poruszanych i komentowanych zagadnień, zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym. W przypadku Polski ma ogromne znaczenie dla wypracowania skutecznych i odpowiedzialnych rozwiązań, gdyż nasze miasta należą do czołówki miast w świecie, w których odnotowuje się najgorszą jakość powietrza, co przekłada się na stan zdrowia mieszkańców

istotność: problem jakości powietrza jest jednym z najbardziej newralgicznych tematów dla społeczeństwa, gospodarki i środowiska naturalnego. Badanie ich uwarunkowań pozostaje kluczowe dla zobrazowania procesów decyzyjnych i efektywności podejmowania działań na rzecz ochrony ekosystemu.

potencjał badawczy: wskazana problematyka obejmuje szeroki obszar badań, co daje możliwość przeprowadzenia dogłębnej analizy różnorodnych czynników wpływających na politykę bezpieczeństwa, takich jak ekonomiczne, polityczne, społeczne, technologiczne i prawne aspekty.

umiędzynarodowienie: badanie polityki proekologicznej Polski ma również znaczenie dla wspólnoty międzynarodowej, ponieważ jest ona aktywnym uczestnikiem międzynarodowych negocjacji klimatycznych. Analiza uwarunkowań może pomóc w zrozumieniu, jakie czynniki wpływają na stanowisko Polski w globalnych dyskusjach na temat zatrzymania degradacji środowiska naturalnego.

Nawiązując do ostatniego z nadmienionych aspektów, w przypadku pracy powstałej pod kierunkiem dr hab. Jerzego Stańczyka, prof. WAT, a napisanej przez mgr Annę Kardasz – Gefert, warto podnieść kwestie wyjścia poza schematyczne rozwiązania właściwe dla powstających w Polsce dysertacji z zakresu nauk o bezpieczeństwie. Standardem pozostaje identyfikacja w tytule ram chronologicznych i terytorialnych. Pominiecie ich wynika, jak można przypuszczać, z istotnych powodów, wśród których wyróżnić należy:

Uniwersalność tematu: wybór tak ogólnego tytułu, który nie uwzględnia ograniczeń czasowych ani terytorialnych, daje możliwość analizy problemu bezpieczeństwa

ekologicznego w Polsce w szerszym kontekście. To pozwala uwzględnić zmienne aspekty i uwarunkowania z przeszłości, teraźniejszości i przyszłości, co jest szczególnie ważne w naukach o bezpieczeństwie.

Zmienność sytuacji: kwestie związane z ochroną powietrza i bezpieczeństwem ekologicznym nie są związane z konkretnym okresem czasu. Wpływ na powietrze oraz środowisko naturalne może mieć zarówno dotychczasowa działalność gospodarcza, obecne regulacje, jak i przewidywane zmiany w przyszłości. Pozostawienie otwartości co do okresu chronologicznego pozwala uwzględnić te aspekty.

Wielowymiarowość: bezpieczeństwo ekologiczne jest problemem o wielu wymiarach. Obejmuje nie tylko kwestie obszaru terytorialnego Polski, ale także jego powiązania z międzynarodowymi kwestiami ekologicznymi i globalnymi wyzwaniami. Dlatego nieograniczenie się ramami terytorialnymi ma sens w kontekście analizy wielowymiarowej.

Prezentowane podejście do tytułu pracy jest powszechne w naukach o bezpieczeństwie, które często analizują tematy o uniwersalnym charakterze i skomplikowanych zależnościach. Tytuł powinien w pełni odzwierciedlać złożoność i wieloaspektowość podejmowanego problemu, co jest zgodne z podejściem naukowym w tym dziedzinie. Mgr Anna Kardasz – Gefert postąpiła słusznie, trzymając się tego standardu.

Struktura, zawartość merytoryczna i język pracy:

Treść zasadnicza zawiera 215 stron, całość liczy ich 438. Składają się na nią: wprowadzenie, cztery rozdziały, zakończenie. Całość zamyka nad wyraz bogata bibliografia licząca kilkaset pozycji.

Struktura pracy jest na pozór bardzo typowa. Zawartość merytoryczna pracy ułożona została w czterech rozdziałach. Odstępstwa od standardu wynikają z usunięcia ze Wstępu informacji o zastosowanym podejściu badawczym. Jest on sprowadzony do uzasadnienia wyboru tematu. Praktyka ta stosowana jest niemal wyłącznie w Uczelniach o profilu mundurowym w Polsce, lecz bardziej niż trudno znaleźć logiczne uzasadnienie tego stanu rzeczy. Merytorycznie jest to w moim przekonaniu błędna droga.

Analizując zawartość pracy doktorskiej "System bezpieczeństwa ekologicznego Polski w zakresie ochrony powietrza," można zauważyć, że autorka dokładnie zaplanowała jej

strukturę i treść. Praca wykazuje staranne podejście do zagadnień teoretycznych i metodologicznych, co jest charakterystyczne dla nauk o bezpieczeństwie.

Wstęp w niniejszej dysertacji jest ze względu na jej strukturę pozbawiony głębszego sensu. Zawiera jedynie próbę wyjaśnienia wyboru tematu i streszczenie zawartości pracy. Wyjąwszy ostatni z nadmienionych elementów, składają się na niego zaledwie trzy akapity. Pytaniem otwartym pozostaje, czemu to ma służyć?

Rozdział pierwszy, dotyczący założeń metodologicznych, jest kluczowy dla zrozumienia kontekstu i ram pracy. Autorka wyjaśnia w nim to co powinna zrobić we Wstępie czyli uzasadnienia znaczenie problemu, zakresu pracy i cele badań. Przegląd literatury jest istotnym elementem tego rozdziału, co wskazuje na staranność w identyfikowaniu istniejących koncepcji i teorii związanych z bezpieczeństwem ekologicznym.

Rozdział drugi, poświęcony aspektom teoretycznym związanym z tematem dysertacji, prezentuje kompleksową analizę problematyki ochrony powietrza. Doktorantka zaczyna od ogólnego kontekstu bezpieczeństwa ekologicznego, definiuje różne sposoby rozumienia tego rodzaju bezpieczeństwa i przedstawia teoretyczne założenia z zakresu ekologii i ochrony środowiska. Rozważania nad zagrożeniami wynikającymi z działalności ludzkiej, zwłaszcza w kontekście emisji z sektora bytowo-komunalnego, ukazują złożoność problemu. Następnie doktorantka przystępuje do omówienia zanieczyszczenia powietrza, w tym szczegółowych opisów substancji chemicznych, które stanowią zagrożenie. Scharakteryzowane są również źródła emisji zanieczyszczeń powietrza w Polsce i ich skutki zdrowotne, gospodarcze oraz środowiskowe. Szczególnie cenne jest uwzględnienie teorii zagrożeń, co pozwala na bardziej złożone i wszechstronne spojrzenie na problem. Ostatni podrozdział drugiego rozdziału dotyczy systemu bezpieczeństwa narodowego, co ma na celu zrozumienie ram organizacyjnych i teoretycznych dla systemu bezpieczeństwa ekologicznego. Wybór jednego z podsystemów do dalszych analiz, tj. monitorowania i oceny jakości powietrza oraz działań naprawczych, jest uzasadniony, ponieważ są to obszary kluczowe dla ochrony powietrza.

W rozdziale trzecim mgr Anna Kardasz – Gefert skupiła się on na sferze monitorowania i oceny jakości powietrza. Rozważania rozpoczynają się od prezentacji konstytucyjnych założeń ochrony środowiska, co stanowi solidną podstawę dla rozważań związanych z tematem pracy. Autorka prezentuje główne akty normatywne regulujące kwestie monitorowania stanu jakości powietrza, w tym umowy międzynarodowe, dyrektywy unijne oraz krajowe ustawy. Autorka analizuje, jak te akty wpływają na sposób monitorowania jakości

powietrza w Polsce. Prezentacja ogólnokrajowego raportu z 2021 roku, zawierającego dane i analizy dotyczące oceny jakości powietrza, dodaje pracy aktualności i realności. Zwrócenie uwagi na podział państwa na strefy i ich klasyfikację względem przyjętych zasad jest istotne w kontekście monitorowania jakości powietrza. Wartością rozdziału jest również omówienie norm jakości powietrza, co jest niezbędne do zrozumienia procesu monitorowania i oceny. Opisane treści są kompleksowe i obejmują zarówno kwestie prawne, jak i techniczne związane z monitorowaniem jakości powietrza.

Czwarty rozdział, skupiający się na sferze działań naprawczych, jest kolejnym ważnym elementem pracy. Autorka rozpoczyna od przedstawienia założeń strategicznych Polski w zakresie ochrony powietrza, co stanowi solidną podstawę dla dalszych analiz. Przedstawienie treści różnych strategii, od ogólnokrajowych po sektorowe, daje czytelnikowi pełny obraz planów i celów w obszarze ochrony powietrza. Następnie doktorantka koncentruje się na analizie Krajowego Programu Ochrony Powietrza i jego zastosowaniu w kontekście sektora bytowo-komunalnego. Wyjaśnienie założeń tego programu jest istotne, aby zrozumieć narzędzia i cele działań naprawczych. Przejście od dokumentów o zasięgu krajowym do wojewódzkim, na przykładzie województwa mazowieckiego, dodaje pracy kontekstu regionalnego. Autorka prezentuje, w jaki sposób te dokumenty wpływają na konkretne działania na poziomie województwa. Ostatni obszar analiz oparty na badaniach empirycznych w postaci wywiadów indywidualnych jest istotny, ponieważ pozwala na zrozumienie, jak teoretyczne ramy i cele przekładają się na praktykę na poziomie gminy. Zestawienie strategii, programów i planów z wynikami wywiadu pozwala na wyciągnięcie konstruktywnych wniosków i sformułowanie rekomendacji w zakresie planowania i realizacji działań naprawczych.

Cały czwarty rozdział wydaje się spójny i dobrze zorganizowany, a badania empiryczne dodają mu wartości i praktycznego kontekstu. Praca autorki jest solidnym wkładem w badania nad ochroną powietrza w Polsce i dostarcza praktycznych wskazówek dla działań naprawczych w tej dziedzinie.

Analiza teoretyczna pracy wydaje się spójna i dobrze zorganizowana. Każda z części ma swoje podsumowanie. Rozdzielenie poszczególnych kwestii problemowych na różne rozdziały może w niektórych przypadkach wprowadzać pewne rozdrobnienie, ale - uwzględniając złożoność tematu - jest to uzasadnione. Autorka podejmuje wyzwanie analizy wielu obszarów wiedzy i sprawia wrażenie dokładnego badacza.

Przekazana mi do opinii dysertacja wyróżnia się swoim interdyscyplinarnym charakterem, co pozwala na wieloaspektowe spojrzenie na kwestie związane z bezpieczeństwem ekologicznym w kontekście Polski. Ten właśnie kompleksowy i interdyscyplinarny sposób podejścia jest zgodny z podejściem naukowym w dziedzinie nauk o bezpieczeństwie. Praca stanowi znaczący wkład w badania nad bezpieczeństwem ekologicznym, zwłaszcza w kontekście krajowym, co niewątpliwie może służyć jako fundament do dalszych badań w tej dziedzinie.

Doktorantka przedstawia spójny przekaz merytoryczny w ramach swojej dysertacji. Niemal cała treść pracy cechuje się syntetycznym podejściem, a logiczna konstrukcja prezentowanego wyводу jest szczegółowo przemyślana. Autorka zachowuje poprawność narracji pod względem merytorycznym we wszystkich aspektach. Warto podkreślić, że praca odznacza się interdyscyplinarnością, sprawnie łącząc elementy nauk o polityce i administracji, prawa, ekonomii oraz klimatologii. To istotny atrybut pracy, stanowiący dowód na badawczy potencjał doktorantki. Jej zdolność do operowania w różnych dziedzinach tematu znacząco wzmacnia wartość merytoryczną przekazu.

Autorka ogranicza liczbę dygresji i unika wplatania w treść przekazu elementów o charakterze anegdotycznym, co pozwala na klarowne i jednoznaczne zrozumienie treści, unikając zbędnych niejasności interpretacyjnych. Zawartość merytoryczna pracy jest pozbawiona zbędnego balastu, co kontrastuje z czasami spotykanymi w pracach tego typu odniesieniami, które z reguły nie wpływają istotnie na meritum badawcze.

Doktorantka zdaje się również wystrzegać wtrętów o charakterze publicystycznym, co w kontekście tematyki związanej z polityką bezpieczeństwa nie jest zadaniem trywialnym. Jednakże, gdy takie wtręty się pojawiają, są one rzadkie i nie oddziałują negatywnie na jakość przekazu.

Warto zwrócić uwagę na doskonałą sprawność językową pracy. Styl, słownictwo oraz precyzyjne opisywanie skomplikowanych procesów są znaczącym atutem tej dysertacji. Mgr Anna Karadasz - Gefert zadbała również o staranność redakcyjną, co dodatkowo podnosi jakość całej pracy.

Metodologia pracy:

Główny problem badawczy doktorantka sformułowała jako pytanie: "W jakich obszarach należy poprawić funkcjonowanie systemu bezpieczeństwa ekologicznego Polski w

zakresie ochrony powietrza?" Wynika ono z wstępnej diagnozy, wskazującej na istnienie wad, luk i przeszkód w funkcjonowaniu systemu, które wpływają negatywnie na jego skuteczność. Jego podział na siedem kwestii szczegółowych stanowił spójny i logiczny sposób podejścia do tematu. Rozdzielenie tych zagadnień pomogło w dokładniejszym doborze i analizie każdego z elementów systemu bezpieczeństwa ekologicznego, co przyczyniło się do pełniejszego rozeznania i identyfikacji kwestii wymagających uwagi. Badanie problemów szczegółowych, takie jak analiza podstaw teoretycznych związanych z ochroną środowiska naturalnego, źródeł zagrożeń dla bezpieczeństwa narodowego, identyfikacja elementów systemu oraz wpływu monitoringu i oceny jakości powietrza, była istotna, aby uzyskać dogłębną perspektywę całego systemu. Praca zawiera też konkretne propozycje zmian, co stanowi wartościowy wkład w badania nad polityką ochrony środowiska i podejmowanie działań naprawczych.

Weryfikacja hipotezy głównej jest klarowna i konkretna, co stanowi istotny punkt wyjścia do oceny efektywności systemu bezpieczeństwa ekologicznego Polski w kontekście ochrony powietrza. Zastosowanie zmiennych zależnych i niezależnych umożliwia precyzyjne badanie relacji między różnymi czynnikami a skutecznością systemu.

Warto podkreślić, że praca doktorantki jest przemyślana. Rozdziały i zagadnienia zostały logicznie ułożone, co ułatwia czytelnikowi nawigację przez treść. Analiza teoretyczna i empiryczna jest dobrze zbilansowana, co wskazuje na staranne przygotowanie pracy.

Zaproponowane zmiany i wnioski mają potencjał do wprowadzenia realnych udoskonaleń w systemie ochrony powietrza, co może przyczynić się do poprawy jakości życia obywateli i stanu środowiska.

Bibliografia:

W ramach swojej dysertacji, doktorantka korzystała z rozległego katalogu źródeł który obejmuje literaturę fachową opublikowaną w monografiach problemowych, periodykach naukowych oraz publikacjach branżowych. Liczba wykorzystanych pozycji przekracza kilkaset, a sam wykaz źródeł zajmuje ponad 30 stron. Oprócz tego w procesie badawczym wykorzystano publikacje zawierające istotne informacje dotyczące skażeń powietrza. Dodatkowo, w kontekście metodologii pracy, wykorzystano krajowe akty prawne, w tym ustawy oraz rządowe dokumenty planistyczne.

Kolejnym istotnym źródłem w analizie przeprowadzonej przez doktorantkę były raporty, które dostarczały rzetelnych danych i informacji na temat różnych aspektów jej badania. Te raporty zawierały istotne dane dotyczące stężenia substancji zanieczyszczających w powietrzu w Polsce, emisji zanieczyszczeń z różnych źródeł oraz międzynarodowe porównania wskaźników emisji. Źródła tych informacji obejmowały takie instytucje jak Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami (współpracujący z Instytutem Ochrony Środowiska), Europejska Agencja Środowiska oraz Główny Urząd Statystyczny. To wszechstronne wykorzystanie różnorodnych materiałów źródłowych stanowi kluczową siłę rozprawy. Pozwoliło to na przeprowadzenie kompleksowej i dogłębnej analizy bezpieczeństwa ekologicznego w Polsce, uwzględniając różnorodne aspekty i perspektywy. Źródła te stanowiły fundamentalną podstawę w procesie selekcji uwarunkowań, które były przedmiotem dociekań doktorantki.

Problematyka i usytuowanie pozycji w literaturze przedmiotu

Literatura przedmiotu oferuje bogactwo publikacji dotyczących problematyki związanej z bezpieczeństwem ekologicznym i polityką ochrony przyrody, zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym. W pierwszym przypadku nie brak też pozycji, w których podjęto tematy takie jak ocena skażenia środowiska naturalnego w Polsce, uwzględniając cele mające zapobiec dalszej degradacji przyrody, strategie i skuteczność w osiąganiu celów związanych z redukcją emisji pyłów zawieszonych. Równocześnie identyfikuje się czynniki wpływające na kształtowanie polityki bezpieczeństwa ekologicznego Polski, takie jak ekonomiczne, społeczne i technologiczne uwarunkowania. Nie brak też opracowań poświęconych roli międzynarodowych porozumień w kształtowaniu polityki ochrony ekosystemów. Wielu rodzimych autorów podnosi udział Polski w globalnych negocjacjach dotyczących zmian zachodzących w środowisku naturalnym w tym i w atmosferze, a także skutki wdrażania postanowień międzynarodowych czy też umów na krajowym poziomie. Żadna ze znanych mi pozycji nie łączy jednakże wszystkich wspomnianych elementów w jedną spójną całość, nie scala ich w jednolitej perspektywie badawczej w wymiarze analitycznym. Doktorantka robi to skutecznie. Jest to niewątpliwym wkład mgr Anny Kardasz - Gefert w zgłębienie problematyki ekologicznej w realiach polskiego systemu bezpieczeństwa. Podobnie rzecz ma się z ustaleniami dotyczącymi roli, jaką odgrywają w tym instytucje, organizacje

